

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 3 круне, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору 31. Марта 1900. године.

ЗАНОС У ШКОЛИ.

Пише: Јелица Беловић-Борнадзиковска.

Рад без заноса у узгојној је струци само пола рада, само пола вриједности. Он ће родити плодом, али мршавим, сухим, кржљавим — то је плод као она салата и онај рани кромпир без боје и права сока. Занос је сунчана топлина на пољу васпитања рада, топлина под којом буја и најслабије сјемење и најболесније срце оздравља.

Али је занос уједно и нешто, што се купити не да, што се никоме у душу улити не да. О кад би у онај свети час, кад млађани учитељ и учитељица прима први пут у своје руке свједочанство зрелости за вршење учитељске службе — однекале долетно геније идејала са светом урном заноса и кад би ову принео на уста новог учитеља, да се из ње заноса напије!

Не кажем да нема радника, којима у души гори света искра — има их хвала Богу и ми се њима дичимо, ми их благосиљамо — али их има премало. Свеопћи индиферентизам та немила карактеристика нашега доба задахнуо је и многа учитељска срца, те им не да, да свом душом пригрле свети посао свој.

„Ама радимо ми — ако и нијесмо идејалисте!“ Чујем где ми кажу, те се презирно открећу од мене.

Јест, раде, т. ј. држе своје школске сатове, долазе у школу и раде све што им се наложи, јер се стиде пред контролом, али да ове нема — знам, да би си често нашли милије забаве од школе! Они раде, јер добивају плаћу — али да ко рекне — „Овај мјесец нема плаће!“ — колико би их остало уз дјецу?! Не води их љубав дјецу, жива жеља нешто прикористити опћем добру, не води их свето надахнуће. Никад их не чујеш, да изван школе говоре о школи или о дјецу, да им казују опаске психолошког погледа на

дјецу, или искуства о дједи и школи. Ријетко их видиш, да читају педагошке часописе, које су исписали другови њихови пуни заноса и идејалне љубави за свето учитељско звање. Јели, ако кадикад узму у руке такове часописе, чине то поругљиво, презирно, омаловажујући труд и племенито настојање својих вриједних другова. Јесте ли икад то видели? Ја јесам. И знајте, да ме је горко бољела душа. Узела сам онај часопис, који је час прије лакоумно турила од себе ладна рука и њежно га однесем у ормар, као да је и тај сухи папир осјетио бол са неплеменита додира. А душа ми заплакала горке сузе. Боже мој, зашто ли уз племенитост вазда и подлост тако близу стоји? Како могоше презрети своје рођено, свој часопис, рад своје околине? Какво је у њих срце? Кад већ не читају, кад већ ни морално, ни материјално не помажу — зашто честити рад презиром трактирати? Како им то душа допушта? Мени то није ушло у главу. Купују модне листове и немачке књиге — романе све на киле — а своје — презиру?! Ама то је смртни гријех, то је гријех тако велик, да за њега људске казне нема — али види Бог!

Такови радници не могу да буду сретни, ни као учитељи, учитељице, а ни као људи. Само занесена љубав према идејалима нашим највећа је срећа наша; кому је душа вазда пуна узвишених идеја, тај не може да буде несретан; па ма доживио и понижења и разочарања и поруга и подлости и сплетака, он је богаташ наспрам оних других, у којих заноса нема. На идејалним циљевима почива благослов Божји и ако не вазда благослов људски.

Сваки је здрави идејализам реалистичан. Идејалан је у циљу, реалистичан у средствима. Не ваља се дакле никад ругати идејалистима, као да су они сви пусти сањари, који лове вараве утопије. Готово сваки корак напретка захваљујемо идејалистима. „Идејализам и занос два су културно историјска погодна свијета“ — казао је један велики књижевник.

Највећи непријатељ заноса у школском раду јест: *Протекција* — тај горки отров за поштене раднике, који обично немају протекције, та рак-рана која изједа карактере у људма. Онај подли сретник, који има протекцију служи се обично њоме као варалица — трговац добром фирмом, на рачун протекције занемарује своје дужности, на рачун протекције вријећа своје садругове, који му се у име те протекције не ће да улизују, већ мисле поштеним радом у својих поглавара стећи признање, на рачун протекције

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

бивају толике денунцијације, толико пане невиних жртава, страда толико племенитих радника! О читаве би се књиге могле написати крвавим писменима о неправдама, које су се починиле због протекције! То је поглавље у које би се дубоко ваљало задубити!

На утеху свима, који су узданули читајућ ове редке, нека је речено само ово: *Праведан је Бог, у Њега нема протекције — Он је сиор али и достижан. А к тому: мирна савијест и поштен карактер, то је двоје веће благо него и највећа „протекција“!*

О ВАСПИТАВАЊУ У ХРИШЋАНСКОМ ДУХУ.

(Наставак.)

По сада у кратко изложеној суштини и приказаној важности религије, смело смемо поновити — на почетку проглашену истину — да васпитање има почивати на религијозном темељу, и то на темељу једино истините и савршене религије *хришћанске*. Сваки други начин и систем васпитања, који не стоји на хришћанској основи, погрешан је. А за што? За то:

1. Што нико други осим Исуса Христа, није открио људима оне истине, на којима мора почивати правилно васпитање;

2. Што нико други осим Исуса Христа, није умро за та своја начела, која дају правац васпитању;

3. Што нико други осим Исуса Христа, није ускрсно из мртвих, да докаже божанско порекло њиме проповеданих истина и

4. Што ни један други систем васпитања није тако сходан природи човечјој, као онај, који се оснива на истинама које је Христос проповедао.

За избећи евентуалне приговоре на наведене тврдње наше, слободан ћу бити одмах приметити да и сами од своје стране признајемо, да је човечанство имало много васпитача и философа-педагога, који су по својој најбољој увиђавности и умењу створили разне системе васпитања; но ма да су колико умни и сваког уважења достојни били ти људи, ипак сви они имаћаху једну заједничку махну, а та је *погрешан појам о Богу и о човеку, односно о одношају између Бога и човека*, те је према томе, њиховим теоријама о васпитању недостајало чврста темеља и тачне излазне тачке. Они промашише циљ и погрешеше у избору срестава, те се тиме и даје тумачити разноликост њихових назора гледе васпитања. Тако и. пр. по некима од њих, човека треба спремати само на

разноврсна уживања, по другима за државне интересе, а по трећима на потпуну независност од спољашњег света и т. п. Ни мало не побија преднаведену тврдњу нашу ни тај факат, што се међу њима нашло и таквих, који на супрот наведеним начелима заступаху начела трезвене умерености, јер и они не имађаху друге цели, осим те, да умереношћу оспособе човека на што издржљивије и што дуготрајније уживање земних сласти.

У васпитању, које спремаше васпитанике цигло на државне интересе, такође не бејаше ничег узвишеног, јер преставници овога правца, не чинише то с тога, што државу сматраху за моралну заједницу с вишим духовним циљем, већ чинише то једино у интересу унутарње силе и надмоћи своје државе над суседним државама. Па ако и бејаше васпитача, који настојаваху, да човека помоћу васпитања, одвоје од спољашњег света, те тако да га сачувају од чувствености и путености, — и њиховој теорији гледе васпитања недостајаше идеалне подлоге, јер се осниваше на надутости и високоумљу, а не на правој људској врлини — љубави према ближњему и милосрђу.

Но и кад би могли признати, да незнабожачки мудраци проповедаху правилна начела о васпитању, ипак тврдимо, да она не би донела жељена плода, јер их они не знађаху заступати и бранити тако, *да и душу своју положу за њих*. Јест њима мило и лако бејаше проповедати лена начела, из још лепших палата и летњиковаца, али се самопрегорно за њих борити, страдати и умрети они не хтедоше и не могоше.

Дозволимо шта више, да је који и умро због својих начела, али додајмо одмах, да то није учинио својевољно, већ је умро насилно и по невољи; па све кад би се и својевољно жртвовао за своја начела, ни тиме им још не би прибавио божанскога карактера; својевољна смрт одушевљена поборника извесних идеја, још није несумњиви доказ, да су му начела била од Бога; она су могла бити мањевише узвишени и правилни производи људског ума, али никако не свете, сигурне и необориве истине. Овакву истину могао је проповедати само онај, који је своју учитељску мисију од Бога добио и исту чудесима потврђивао, а такав од Бога послати учитељ и васпитач човечанства бејаше — наш преблаги Спаситељ Исус Христос.

Па пошто је дакле Исус Христос као једини истинити и најсавршенији тумач воље Божје, опомињао људе, *да буду савршени, као што је и Отац небески савршен* (Мат. 5. 48.) — а тиме их

уједно опоменуо, да се паште, да се уподобљавају узору своме Богу — није и не може бити хришћанско васпитање у противности и опречи с природом човечјом.

На против по плодовима хришћанског васпитања у току од две хиљаде година, уверавамо се, да оно потпуно задовољава све потребе човечје и да се свако друго, нехришћанско васпитање, као и свака друга неприродност грозно свети, јер је света истина, да се повређена природа свети, и да је освета њезина најужаснија.

Ни једна истина није с тога истина, што ју људи за такову примају и признају, већ она је истина с тога, што у суштини својој нема ничега лажног, те с тога истина остаје истина до века, признавали је људи за такову или не; а таква истина — сама по себи — је и тврдња, да у васпитању нема другог темеља, ван онога који је постављен, а тај је Исус Христос.

(Свршиће се.)

Ст. С. Илкић.

ДЕЧИЈИ ЗЛОЧИНИ.

— По др. В. Рајну и Е. Шолцу. —

(Наставак.)

Него да се вратимо самој ствари. Рекли смо да природа детиња игра велику улогу у дечијим злочинима, те смо ту споменули и урођено злочинство. Међутим о урођеном злочинству не можемо гововити у толико са нагласком, што та теорија није још решена са свим. Кад би се пак та теорија доказала са свим, онда би у том случају била искључена могућност поправљања такове деце. А то би било велико зло!

У спољашње узроке морамо споменути:

1. Рђаво домаће васпитање. Оно је од врло великог значаја. Каква је породица детиња, у којој је оно никло и одрасло, каква је религија и морал у породици, такав ће мање-више бити човек из те породице, те ће у детињству добијени појмови о моралу и религији имати и после великог утицаја на њ. Ту значи дакле почети са васпитањем деце. Но свако домаће васпитање не гледа да у детету развија религијозно-морални карактер и много се не би чак ни смело назвати васпитањем. Домаће васпитање зависи нарочито од оца и матере. Отуд и оне пословице: „Каква мати таква кћи“; „Не пада ивер далеко од кладе“. А то хоће другим речима

да значи: у религијозно-моралних родитеља могу се васпитавати деца у религијозно-моралном духу где тога није, ту ће дете врло мало имати да научи у родитељској кући, што би после из ње и унело као добро у живот. Деси се, до душе, да и из такве породице постане чврст моралан карактер, али то је врло ретко и у том случају његов морални карактер није производ домаћег васпитања, него су на њега пресудно утицале многе друге повољније прилике. Такви пак изузетци не могу оборити тврдњу, коју смо мало више исписали.

2. Ванбрачна деца сачињавају данас велики континент. Растење дечијих злочина као да се у многоступењу приписује великом броју ванбрачне деце. А то није без икаквог разлога. Израчунато је, да $\frac{9}{10}$ ванбрачне деце нагињу пустоловном животу и злочинима. Као што згодно вели Шолц: „Рђави утицаји отрују још за рана дечију нарав, а недовољни надзор пушта те се тај коров шири. Матере, што отхрањују ту (ванбрачну) децу, узимају до душе новац за децу, али се не старају ни за најпрече животне потребе детиње. Често се пута деси да се мати уда за другог. Очух гледа у детету подметче. Рђавим поступањем огорче дете, те оно буде осветљиво, или га глађу и жеђу натерају да краде. Дете нема толико сталности, да се може одупрети том искушењу!“ — Ко прочита ту истину, тај ће бити на чисто, где је школа за дечије злочине и како се они у таквим приликама, лагано али зато сигурно развијају.

3. Занимање родитеља изван куће преко целог дана упливише такођер рђаво на децу. Такова деца особито се одају крађи. А то није ни чудо! Деца су преко целог дана остављена сама себи. Изван школских часова налазе се увек по улицама. А бављење по улицама, трговима, станицама даје им прилике, да се упусте у крађу.

4. Велике вароши и индустријски центри имају више дечијих злочинаца, него мање вароши. Особито у фабрикама, које употребљавају децу за рад, налази се многа клица злочина. А ево зашто! Дете зарађује у фабрици леп новац, а још нема толико зрелости, да тај новац паметно и корисно употреби. У фабрици се налази и састаје са људима свакојаким година и владања. У где којој фабрици раде и женске и ето неискусном детету прилике, да се о свом зарађеном новцу, у својим слободним часовима, проведе онако како оно хоће. Уз то, у великим варошима и фабричким

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А
www.kniga.rs
местима дете рано улази у крчму и кафану, те полако страсти и пороци почињу владати њиме. Пре времена се одају алкохолном пићу, те у пићу многи удари на странпутицу неморала и других злочина.

5. У већим местима деца се употребљавају за разношење раних јутрењих листова. Многи родитељ зато само шаље дете своје да разноси новине, да би и дете, као што се то обично вели, привредило што кући. Али такав је родитељ неродитељ, а отац неотац. Није слабачко и нежно дете позвано да својом малом, и крвавом зарадом издржава породицу, него је то дужност родитељска. Дете, у место да спава свој слатки јутарњи сан, мора пре зоре да јури у штампарију по новине, да их у влажном јесењем и хладном зимњем јутру разнесе претплатницима, за ону награду, која је довољна да му се отац њом може опити. А што му дете у оном јутарњем полумраку види много што-шта што не би требало; што се по кућама, у које сврће ради раздавања новина, суерета са слушкињама, послужитеља и другима, о томе такви вајни родитељи слабо воде рачуна. Још кад се дода, да то дете полази у школу, те да преко дана мора ићи и бити у школи, онда се човек одиста мора сажалити на „невину и срећну“ младост, што је некоји сиротан тако горко проводи.

6. Густа насељеност, високи тесни и влажни станови, на борба за опстанак, која је особито у великим и фабричким местима велика, покретачи су многог дечијег злочина. Непобитна је чињеница, да у великим варошима има највише сироте деце. Али и та се већином рађају слаба, болесна или неспособна за рад. А такова после доцније најлакше и пропадају.

7. Према горе изложеном, многи ће помислити, да је бар у мањим варошима и местима у том погледу добро. Али ни ту се не може рећи, да у њима тече мед и млеко. И ако су овде деца мање изложена утисцима великоварошког и фабричког живота и ако су сачувани од многог чега, што велика варош пружа својој деци, нису ретки дечији злочини ни у мањим местима. Какав је ту узрок? Рђава организација продужних (пофторних) школа. Дете нанушта свакидашњу школу од 12, 13 и 14 година. И баш у времену, кад је школино вођење и увођење у живот најпотребније, њезин је утицај веома мален, скоро никакав. Док је дете до своје 12. и 14. године сва школина знања примало без икаквог коментара са своје стране, од 14. године радо хоће да критикује све по

својем личном уверењу. Ништа неће оставити некритиковано, па ни самог учитеља свога. У том добу кад је дете почело да резонује, како је данас уређена продужна школа, оно је по готову остављено само себи. Школа, која треба да васпитава и чији је највиши васпитни циљ образовање моралног карактера, како ће савесно да врши овде свој задатак, кад је време њеног васпитавања тако кратко, те дечак у истини и не може доћи под њен утицај. Од 14—18. године остављена су деца, особито сељачка, са свим сама себи. Ту би се могло помоћи само тако, кад би се школино вођење, у каквој то било форми, пренело и преко тог рока, т. ј. преко 14. па све до осамнаесте године. Вођење детињег критиковања, доведено то у границама пет највиших васпитних максима: идеје савршенства, унутарње слободе, права, правде и благовољења, то би се могло поставити за задатак школе у том добу. Таква школа снажила би здрава и логична уверења, те би сав рад и мисли својих ученика доводила у свезу са практичном страном живота. Таква би школа била дакле уједно и школа практичног живота.

8. Ова наша излагања била би непотпуна, кад не би спомели и опадање религијске свести. Али ту носи одговорност на себи домаће васпитање и школа, а о њима смо већ говорили. Једино што овде имамо да приметимо, то је, да се религијска свест може развити само код детета из здраве, религијозно-моралне породице и из праве васпитне школе. И за једним и за другим треба истински да тежимо!

И овде ћемо да застанемо! Као што смо видели, узроци дечијих злочина налазе се у самој природи детињој, у друштву, у приликама, т. ј. они су свуд и свугде. И ако су они ухватили широке димензије, не треба мислити, да се они не могу потискивати и лечити. У овом другом делу што долази изнећемо шта раде против дечијих злочина закони појединих држава, као и реформе, које би требало увести. У колико би се те реформе више и савесније употребљавале, у толико држимо, да би и дечијих злочина бивало све мање и мање.

(Наставиће се.)

Г О В О Р

што га је о светом Сави 1900. год. у женској учитељској школи сомборској држао Јован Живојновић професор.

(Свршетак.)

Па и наша повесница нам то исто потврђује, што но и општа човечанска.

Немањића царство раскопаше Турци на Косову, али царство светог Саве живи ево и даље и данас, у невољи да нас снажи а у добру да њиме прса набрецамо. Ону целину дакле, у коју смо с љубављу сами срасли, не могоше и не могу никакови силни непријатељи раскинути више.

И заиста. Када занемеше српски властeosки двори: господари им изгибоше, истурчише се ил се у горе вргоше, манастири су српски били једино уточиште обезглављеном народу, а и мртво тело св. Саве, св. мошти његове, велика утеха, куда је народ наш јатомице врвео на оснажење и исцељење од искушења издајништва, које га је било окупило. То је била за њега јача сила од оне тадањих му господара и они потегосе, да и ту супарницу — мишљаху — униште: Синан паша спали и мошти св. Саве, да би после лакше истурчио сиротињу рају, али не успеде. Јер срце је човеково чудноват створ — искинеш ли из њега комад, те отвориш одушке на њему, ни чиме га више заменити не можеш; тако је и срце народно: што једанпут с њиме срасте, омили му и прожма га, можеш га уништити, али то из њега ишчупати не ћеш.

И што је народ наш више страдао, све је већма славио свога св. Саву, па је данас слава та већ опћенита сва, валда што је и страдање наше на све стране. Целина државе Немањића се је распала, а друга се још није састала, али живи још оно јединство међу нама и од нас, што нам је св. Сава створио: један дух нас провејава и данас све синове самосталне православне цркве српске, па се и друга браћа купе већем око тога средишта, које нам је св. Сава засновао.

А како, чиме је остварио св. Сава то своје силније царство међу нама, чиме је створио ово чудотворно јединство, што нас преко гора и мора, преко воље и невоље светских силника, преко свију повучених граница између нас данас ипак тако силно привлачи у целину, да осећамо, како нас подиже и снажи?

Самим овим даном славе своје, самим собом, што се истакао као достојан такове славе простране у шир и у дуж по простору и у даљину и давнину по времену: јер осећамо, да нам је он унео душу у ослабело и измучено тело народно, која га је освежила, од немоћи исцелила и подигла га, да не клоне. И то ево овако:

Силажењем из сјајних царских дворова у скромну калуђерску ћелију подигао је углед онеме реду људи свога доба, који су тада били једини ревни наставници и учитељи целог народа; однеговавши читаво поколење себи подобних таквих учитеља разаслао их је по народу, те су једнолико расејали племенито семе науке Христове по српству васцеломе, те тиме омогућили и олакшали потоњи општи споразум му за велика дела свенародна; израдивши у васеленског патријарха и цара грчког самосталност српске цркве и вишега јој свештенства ослободио је и душу народну од притиска туђинскога, те је тако слатко одахнула, да кроз векове није могла

заборавити тај мили удисак; подигавши манастир Хилендар у св. Гори припалио је у њему и луч српске просвете на том опћем олтару свију православних народа, а отуда се је та светлост путем његових ученика и књига расула по свима земљама српским, где се нови манастири: нова верска, просветна и књижевна средишта подизаху, у којима се не само молило и постило, него и књиге се училе и писале — тадашњи манастири били су и српске школе, српска књижевна друштва и штампарије српске, које се доцније заиста и уселише у њих; проповедајући моћ љубави братске према округној сили државној улио је у народ наш уверење, да су светска блага малотрајна, да је вечитији пламен од камена и отворио му срце: да негује и цени душевне врлине, те је испунио стару повесницу нашу читавим низом сјајних карактера: узорима наредних му поколења.

Та сам св. Сава диван ли нам је узор пружио већ првим кораком просветитељског рада свога: Он одбацује од себе раскошни и безбрижни живот богатог властелина, па узима на себе бреме труда и рада за бољитак целог рода свога. А за њиме се ниже читава поворка узоритих карактера у том правцу, који запостављају неплодно благовање, па се лађају труда и подвига: не ће да буду рахат-господа, господари, већем слуге рода свога и добра његова. Па у доба, када се услед таковога пожртвовања и рада напунише куле благом Немањиним, те наста јагмење о њих, а опадати сташе оне лепе врлине — уздиже их до врхунца самопрегора мајка Краљевића Марка говорећи своме сину онда, када би јој настрана реч његова царску круну на главу ставила била:

„Боље ти је изгубити главу,

Него своју огријешит' душу!“

И настадоше тешка и чемерна времена, али читав венац све бољих од бољега стаде исповедати ту изреку Јевросимо мајке и издисаху радије на коцу, али душе своје огрешити не хтедоше.

Тако то беше тада, па до скоро. А данас? Камо вам данас тога од наших великана и богаташа, који ће се одрећи господскога безбрижног живота свога, па узети на плећа вољно терет брига о народу своме? Та коме је у власти, ни своју рођену бригу не води, већем плаћа себи бриговођу. Па и сами синови сиромашних и радених родитеља у нас силмице журе данас, да се посаде на господске мекане столице и додворе се лака и нерадена живота. Школовање у нас већином не бива из тежње за просветом, већем стоји у овакој служби. Св. Сава је сишао са степена највише свеске власти и ухватио се у коло радених синова народа свога и у трудби баш испредњачио далеко испред свију њих — а данас се рад код нас ниподашта не цени, те се обратним правцем захукавамо. Некада су наши стари и главу радо полагали, да спасу душу своју: да се не огреше о истину и идејале народне им, а данас су ови многаме већ малена жртва, не да би спасао главу своју,

WWW.UNILIBS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

него да се докопа власти и положаја, а образ је често незнатна цена, што се приноси да би се господски могло поживети. Некада је у нас и на висини било виших тежња, за које су и први синови народа нашега знали жртвовати удобност живота свога, мир свој, па и русу главу своју — онако су и дочекали славних векова; а данас нам се баш многи од оних истичу, да нам буду први, који су често баш те више тежње наше проносили на откуп високих им положаја, господске им чалме и доламе.

Па зато нам још мора да заигра срце у грудима на данашњи дан, када се ипак још ево искупљамо, да слаavimo св. Саву који нам друге путање показује; зато нам мора души да одлакне, када нас име св. Саве и данас ево још снажи и уздиже, мада се много што-шта изменило веће: Оне школе, у којима су и оци данашње наше књижевности — Доситије и Вук књигу изучили, престале су на жалост данас школовати, а они учитељи, који су негда тако ревно учили народ наш слову божјем: свему добром, лепом и племенитом, чија је наука тако дубоко продирала у срце свачије, јер је у божје име ширена — и ти учитељи су данас престали учитељевати. И ми ипак не остадосмо без обуке, не отнадисмо се од св. Саве! Па откуд то?

Куда да обратимо поглед свој и нађемо заменике и једнима и другима? Погледајмо слику ону свету, е да би нас она упутила: „Св. Сава благосиља Српцад“, прочитајмо оне речи Исусове, где вели: „Пуштајте децу нека долазе, јер њихово је царство небеско“ и сетимо се и оне народне нам узречице: „На млађима свет остаје“; па смо нашли, где је узданица наша и нашли смо где је наставак некадањег просветнога рада: ту ето међу ова четири зида бела, јер школа наша је продужила и продужиће у најновије доба оно, што је црква заподела међу нама. А на вас ће, драги ученици и ученице да падне крст народа нашега, да га понесете за спасење његово. Ви сте ето по позиву и завету своје потегнули, да будете последници светитеља Саве. Па стављајте баш данас преда се дела онога, чијим трагом полазите и на њих се угледајте: Збацијте са себе наките и украсе малотрајног светског блеска и живота, као што их је и он одбацио; облачите се и ви у ризу скромности, као што се је и он обукао; а уста и срца ваша испуните љубављу према роду своје, као што су и његова била — ако хоћете да будете достојни стазе његове просветитељске. Особито данас да поучавате род свој, да је земаљско за малено царство, када је јагмење за светским уживањем грозничавом пожудом обузело и колебу и палату, када у служби тога уживања ишчезавају већ и клице најсветије љубави у човеку. Скидајте са руку својих рукавице, па их захваћајте пуне посла, да примером својим прибавите угледа сваком поштеном раду и заради, а потисните ову данашњу болесну тежњу за лаким животом, нерадом и празним господством, која нас је од свуд обузела, те на све стране страдамо и пропадамо: продајемо и

кућу прадедовску над главом, да ћери у руке свилени штит од сунца уклопимо, да јој господско не поцрни лице; да сина заоденемо лисичином опточеним капутом — а зараде никакве од њих не очекујемо, јер — велимо — ни друга господа не раде. А томе је крај, да се данас већ на прадедовини нашој шире Немци и Румуни и да су нам се на многима предстражамо погасиле већ ватре и бадњаци. Зато ширите у животу своме и раду на све стране ову славу св. Саве, јер он вам је најбољи узор и за вас и за ученике ваше: живот је његов непрестани рад, труд и успех у цркви, у држави, у друштву, у просвети и књижевности, а тога се ради баш одрекао господства наслеђенога; њега истичимо на челу школа наших, јер су оне творевине творевина његових, а он сам собом најбољи наш учитељ и просветитељ свију нас и у будућности нам, као што нам у прошлости беше. Он нас учи, као што каже мудри Томазо: „Радимо за најдаљне унуке наше, а тада и за нас ћемо радити. Не може добро да живи управ двадесет година, ако не може да живи и двије стотине. Уфање, нада, као и око, ваља да све околу ухвата, планине и долине, а не да гледа оно само, што нам пада пред ноге. Животиња тако живи, али љубав крила има: колико у прошасто време, толико и у будуће она лети. Стољећа су сати. Они, који ће доћи и након хиљаду година, они је од исте породице наше, ближњак наш прави. Дигни, човјече, очи више себе, рашири душу згрчену. А ти, оче живих и мртвих, ти, прама коме вријеме иде као магла прам сунцу, ти нам помози да гледамо човјечанске користи с твојим високим предвиђењем, да грлимо незнана, мртве, и непријатеље с истим грлењем небеске љубави“. — Ето тако је и св. Сава за нас радио, то је и његова наука. Њу треба да пригрљавамо и ширимо сви, јер то је спас наш.

Па и ви, мили родитељи српски, похитајте увек у данашњи дан у школе деце ваше, да се и ви запитате, да ли сте дужност своју према роду своме испунили, да ли вам се множе умилни гласићи, што поју данас песму светосавску. Јер заиста вам кажем: ако и даље буду овако сазревали плодови данашњег лакога живота и господства нашега, ако и даље — као ове године — свештеник са амвона злогласно огласивао буде: више их је умрло, него што се родило, ни царство св. Саве не ће нам бити дуговечно, ни његова слава дуготрајна, јер је не ће имати ко одржати и прославити. Друмови ће зажелет' Србаља, ал Србаља више бити не ће, јер суши се дрво, које се не подмлађује, а добар домаћин чупа из корена злопаку воћку, која само себе тови, а плода не носи — па ће и Богу једном додијати. Него да се усели и опет у нас она виша љубав према живом благу нашем, па да сваке године све то многобројнији и сретнији ускличемо љубављу светитељу Сави.

Г О В О Р

www.prilozak.rs
 У
 Н
 И
 Р
 Е
 В
 при сноводу професора Милана Стојишића, дана 17. фебруара 1900. године
 говорио професор Душан Радић.

Тужни Зборе!

Искрена и одана пријатеља свему, што је лепо, племенито и узвишено, одушевљена прегоаца свега, што је напредно а по живот људски корисно, ватрена родољуба, узорна Србина и одана сина ове домовине, велика пријатеља младежи српске, неуморна и истрајна трудбеника на пољу просветном милога Српства отрже смрт из круга нашег, живот пун снаге и воље за рад и напредак милога народа свог покоси судба неумитна и немилостива.

Племенито срце, које се свагда знаде одушевљавати за све врлине и идејале српскога нам бића — преста куцати; бистри ум, здрави и разборити дух, мудри и дубоки поглед разума, којим покојник знаде продрети у дубину и суштину и најмање ствари, исту растворити и свакоме јасном и појмљивом представити — преста делати; мушка снага, истрајност и одважност у подвигу свега, што је племенито, истинито и поштено, данас скрхана, немоћна лежи у ковчегу свом; карактер, који у животу не познаваше никакве препоне и сметње, а да их човек мушке снаге и поштена срца не би могао савладати и истима одолети, данас уништен после дуге, тешке, очајне борбе са леденом судбином подлеже ето непроменљивим законима и наређењу Свемогућега.

Пријатељ искрена и одана пријатеља, друг верна друга, Србин и Српкиња брата Србина и ватрена родољуба, слабо и нејако свога моћна заштитника, сирото и убого свога племенита и издашна потпомагача; ученици и ученице мудра наставника, велика пријатеља, правога оца свог, а професорски збор учитељских школа и сѐм завод пак — истрајна и неуморна сарадника, мудра и искусна саветника, одана пријатеља и верна друга олаккује данас у драгоме покојнику свом.

Животом својим углед уредности, трезвености, разборитости, смотрености и других врлина, снисходљив у друштву и учтиво према свакоме умеде покојник свакога одмах већ при првоме састанку задобити.

Као професор узор наставника беше он не само у савесном и свесрдном испуњавању наставничких дужности својих, већ и као прави васпитач поверене му младежи, строгошћу и праведљивошћу прожманом љубављу знаде драги покојник пригрлити око себе миле ученике и ученице своје, љубав љубављу задобити, радом и настојањем својим ум им знањем обогатити, душу им и срце свима врлинама украсити, вољу им снажити и узоритим животом својим упућивати их, да пригрле све оно, што је украс души човечијој, да уредно, трезвено, умерено и задовољно живе, да се клоне и у животу свом раскошности, неумерености, лењости, неслоге, зависти, пакости и других порока, а нада све да буду свесни синови и кћери свога народа, који ће са одушевљењем и истинском љубављу као спремни учитељи и учитељице да послуже народу свом, *срп. прав. школи*, за који позив их он са толико мара спремаше, а чему и сѐм диван доказ даде, када не хтеде примити позиве ни са које стране, већ сву своју снагу и знање уложи на процват и напредак овога завода по речима, да је Србину у првом реду дужност да послужи своме роду, а особито учитељу, да поради на просветном пољу српскога народа у овим крајевима, а ученику стипендијсти пак, да буде у првом реду срп. прав. учитељ, те тиме да се покаже достојним оне потпоре, која му очи отвори и знањем га обогати. Тако учаше ученике своје, на тако делаше и сам.

Из дубине душе своје одан светом православљу, веран и одан син миле нам домовине, ватрен и одушевљен Србин, савестан и неуморан радник, душом и срцем одан позиву свом, вољан, знањем наоружан и одушевљењем

испуњен за рад, не познаваше драги покојник никакве препоне и сметње, јавовском снагом бораше се он са тешком и љутом бољетицом својом, која — и ако не имајаше снаге, да једним ударом обори поносити и тврди храст, а оно — ето подгризе му тајно и лагано жиле, које му живот одржаваше, и драги покојник после дуге и тешке борбе подлеже ето љутој бољетици.

Беше дан кишовит и похладан; у обично време искуписмо се сви, да у име Божје отпочнемо свој посао; Милан нам ћуги, снажђен је и невесео... Срце нам се стеже, а душа нас боли, саветовали бисмо му, да му је одмор потребан, али познајемо истрајност, дурашност и тврду вољу брата нам. Кад ал' наједанпут брат нам сузним очима прозбори: „Е, кад би требало, да најбоље живим и радим, тад се мрети мора...“ — Рече, опрости се с нами и драгом му школом, да се у њу више не поврати.

О Боже живота и смрти! тешка туга обузима нам душу, смрт покојникова јадом испуњава нам срце, али уста нам ипак не роптају, јер по вечном промислу Твом Господе, прахом постаје само оно, што је од праха постало, дух пак победоносно напушта царство ово пролазно, дух вечито живи и после смрти.

Да, дух његов остаје и међу нами; успомена на драгога покојника живеће и даље међу нами, неуморни рад његов потсећаће и нас на рад, жарка љубав и одушевљење његово за Српство потетицаће и у нами врлине те Србинске, љубав његова према младежи, које се он и последњега часа живота свога сећаше, остаће дубоко урезана у душама њиховим, име његово живеће вечито међу онима, за које је живио и међу којима је делао.

Па сада, драги покојниче, пред заводом, у којем си као ученик знање црпао и приправљао се за свети позив свој, а у коме си ето скоро десет година неуморно делао на бољитку и унапређењу српске просвете — прими од мене у име твојих сараденика-колега, последње: Збогом!

Вечна ти успомена!

Н Е К Р О Л О Г.

† **Максим Вујић** учитељ државне основне школе у Панчеву преселио се у вечност 11. марта т. г. у 51. години живота свога.

† **Марија уд. Кристић рођ. Павковић** учитељица из Приједора у Босни, удовица покојног учитеља приједорског Миливоја Кристића, преселила се у вечност 4. марта о. г. у Дероњама, код своје матере, а следећега дана сахрањена је на тамошњем православном српском гробљу. Живела је 24 године, а учитељевала је шест и по година.

Бог да их прости!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Вис. Школ. Савет. Дана 10. и 11. о м. држао је наш Школски Савет под председништвом Њ. Св. патријарха српског Георгија Бранковића а у присутности довољног броја чланова пре и после подне своју прву овогодишњу седницу, у којој је расправљено 136 предмета разног обима и садржаја.

Кр. земаљска влада у Загребу саопштила је своје примедбе на устројен штатут срп. учитељске школе пакрачке, на наставни план, списак уџбеника и помоћних књига и означила је своје захтеве, од уважања којих чини завис-

ним подељење јавности истоме заводу. Допис земаљске владе узео је Школски Савет најозбиљније у расуђење и уважао је напомене и захтеве исте, у колико је то могао учинити а да се не огреши о автономни и вероисповедни карактер речене школе.

У везу с овим предметом, позвана је управа горњо-карловачке пре-парандије уз преклузиван рок под претњом последица, да прикупи и овамо поднесе оспособнице тамошњих наставника, како би у погледу подељења јавности истом заводу Школски Савет даље поступати могао.

Приказани су извештаји епархијских школских одбора о стању школа у прошлој школској години и издани заменику главног школског референта, да их употреби као грађу за састављање годишњег извештаја за сабор.

Приказан је нацрт за мировинску уредбу за српске православне вероисповедне учитеље у Хрватској и Славонији и издан члау С. Лазићу на проучење и предлог.

Поводом упита епархијског школског одбора темишварског саопштиће се свима епархијским школским одборима окружницом, да су учитељи основних школа и за време ферија дужни допуст од надлежне власти замолити, када из свога места на дуже времена отићи желе.

Литургика Ђоке Милића, учитеља новосадеког, прописана је за употребу у V. и VI. разреду основних школа са почетком идуће школске године.

У предмету неправилно попуњеног учитељског места у Мартоношу закључено је и по други пут ремонстровати код министарства.

Издани су учитељски декрети: Миливоју Лесковцу у Ст. Сивцу; Јовану Пирошком у Далићу; Константину Златановићу у Бегечу; Вјери Јагеровићевој у Кулину; Павлу Коњовићу, Зорки Радићевој и Персиди Лугумерској у Сомбору; Лазару Попову у Ст. Бечеју; Душану Живићу у Срп. Боки; Петру Лекићу у Варјашу; Софији Драгојевој удатој Подградски у Десци; Павлу Таназевићу у Меленцима; Душану Ћирићу у Батоњи; Лазару Попсавићу у Срп. Црњи; Софији Јовановићевој забавиљи у Чакову; Лазару Кекићу у Осеку; Олги Думићевој у Тарашу; Софији Дамјановићевој удатој Радојчић забавиљи у Панчеву.

Поводом смрти професора Милана Стојшића учињено расположење управе за замену до краја ове школске године узето је на знање, а на упражњено место расписаће се у своје време стечај.

Оболелом професору Мити Калићу дозвољен је допуст ради лечења до краја школске године, а управи препарандије поверено, да се за замену оболелог професора побрине.

Узето је на повољно знање, да је од меродавне стране одобрено повишење стипендија из закладе Балине и то по 130, 120 и 100 фор.

Враћена је натрат представка епархијског школског одбора бачког у предмету школске огреварине у Ст. Бечеју с упутством, да се има решење Школског Савета извршити т. ј. исти предмет уступити административном одбору као надлежном за решавање.

Исто тако враћена је истом епархијском школском одбору његова представка у предмету забавишта у Ст. Бечеју с упутством да решење Школског Савета странкама саопшти.

Призив црквене општине у Ст. Паланци у предмету накнаде за стан тамошњој учитељици А. Ст. за прошле две године је уважен, а за у напредак одбијен.

Црквена општина у Новом Саду позвана је, да знање, у којем је смештена виша девојачка школа, до почетка идуће школске године према потреби оправати.

У питању постављања суплента за предавање мађарског језика — неким учитељима у Вршцу, позвана је у првом реду општина, да се изјасни према постојећој министарској наредби: може-ли она суплента плаћати.

Више предмета није се могло мериторно решити, јер нису предлежали сви потребни списи, који су се морали из ове седнице од подручних органа изискати.

Број школа и учитеља у Србији. Крајем 1898/99. школске године било је у Краљевини Србији 1105 основних школа; и то 947 мушких и 158 женских; 155 градских и 950 сеоских. У поменутиим школама било је 1921 наставник; мушких 1034, женских 887.

Учитељске школе у Сибирији. — У Сибирији је сарамерно веома мало народних школа, јер је велика оскудица у учитељима. Да би се што више школа основало, а тиме и писменост већма у народу проширила, основале се на три разна места учитељске школе.

Дечја игралишта у Лондону. — У престоници Енглеске у Лондону има осам хиљада дечјих игралишта, на која се троши годишње по два милијуна круна.

РАЗНО

Парастос. У вторник 21. марта т. г. одржан је шестонедељни парастос, у овдашњем св. Успенском храму, за покој душе почившег Милана Стојшића професора учитељских школа. На парастосу присуствовале су обе учитељске школе са својом управом и наставницима и многи поштоваоци покојникови. После парастоса посетили су ученици и ученице гробље бивших професора учитељских школа овдашњих и помолили се за спас душа њихових.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Ишла је нова књига

Записци из Касабе,

од *Светозара Торовића.*

Дело је изнело 19 и по штампаних табака у елегантном издању и кошта 2 круне.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.